

Stortingets næringskomité
Stortinget
0026 OSLO

Vår saksbehandler
Anders Huus
22 05 45 36

Vår dato
05.01.2012
Deres dato

Vår referanse
10/00333-19
Deres referanse

Foreløpig uttalelse fra Norges Bondelag om Meld. St. 9 (2011-2012) "Landbruks- og matpolitikken - Velkommen til bords"

1 Innledning

Norges Bondelag vil med dette avgi en foreløpig uttalelse om Meld. St. 9 (2011-2012) "Landbruks- og matpolitikken – Velkommen til bords". Norges Bondelag har for tiden Stortingsmeldinga ute på en bred organisatorisk høring i 551 lokallag og 18 fylkeslag. I tillegg vil meldinga bli behandlet av representantskapet i Norges Bondelag den 22. februar. Vi har valgt en grundig behandling fordi ei melding til Stortinget om landbruks- og matpolitikken angir retning for hvordan Norges skal se ut, hva og hvor mye vi skal produsere og spise i framtida. Meldinga har ikke bare betydning for den enkelte bonde, men også stor innvirkning på framtida for forbrukere og bygdesamfunn. **Dette er derfor en foreløpig uttalelse og vi ber om mulighet til å komme tilbake med eventuelle korreksjoner eller suppleringer etter en organisatorisk ferdigbehandling hos oss.**

2 Norges Bondelags hovedbudskap

Norges Bondelag er godt fornøyd med at Regjeringa gjennom "Velkommen til bords" uttrykker en offensiv ambisjon om økt matproduksjon i Norge, og har ellers mange gode målsettinger for landbruket. Vi gir vår tilslutning til de fire overordnede målene: Matsikkerhet, Landbruk over hele landet, Økt verdiskaping og Bærekraftig Landbruk. På den annen side savner vi at Regjeringas ambisjoner ikke følges opp med tydelige strategier og tiltak for å øke matproduksjonen. Det må til et taktomslag i satsinga på norsk landbruk. Det haster med en offensiv satsing, som et nødvendig signal for å stimulere rekruttering til næringa. En videreføring av dagens politikk er ikke nok.

Øk sjølforsyningen av mat

Det mest positive med den nye meldinga til Stortinget om landbruks- og matpolitikken, er at den har tatt inn over seg viktigheten av matsikkerhet framover. Vi støtter opp om meldingas gode argumenter for økt matproduksjon i hele landet basert på norske ressurser. Norges Bondelag mener imidlertid ambisjonen for økt matproduksjon må legges høyere

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse:
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO

Norges Bondelag
Bondelagets Servicekontor AS

Besøksadresse:
Landbrukets Hus,
Schweigaardsgate 34 C
0191 OSLO

Org.nr.: 939678670
Org.nr.: 985063001 MVA

Telefon:
22 05 45 00

Bankkonto: 8101.05.12891
Bankkonto:: 8101.05. 91392

E-postadresse:
bondelaget@bondelaget.no

Internett:
www.bondelaget.no

Vår dato
05.01.2012

Vår referanse
10/00333-19

---

enn å øke i takt med befolkningsveksten. Sjølforsyningsgraden må økes, og en må ta hensyn til kraftfôrimporten ved beregning av sjølforsyningsgraden. Det må signaliseres en tydeligere kursendring og strategi for å øke bruken av norske ressurser som fôrkorn, grovfôr og beite.

Tett inntektsgap

Norges Bondelag mener det er positivt at meldinga krystallklart slår fast at gode inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å nå de jordbrukspolitiske målene. Det er også oppløftende at Regjeringa så tydelig erkjenner at importvernet er en bærebjelke i landbrukspolitikken. Vi er også godt fornøyd med at Regjeringa klart anerkjenner forhandlingsretten og vil videreføre systemet med jordbruksforhandlinger, markedsordninger og samvirkets rolle i gjennomføring av landbrukspolitikken. Det er imidlertid en svakhet ved meldinga at den er lite konkret på strategier og virkemidler for å nå målene og ambisjonene. Når en så tydelig erkjenner at gode inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å nå målene, må en være mer konkret og forpliktende om inntektsambisjonene for næringa. Skal målene nås, er det tvingende nødvendig med et inntektsløft. Mål vil heller ikke bli oppfylt uten rekruttering av motiverte og dyktige ungdommer til yrket. Ei næring med gode inntektsmuligheter er helt sentralt for å sikre rekruttering til næringa.

Inntektsmålet som ligger i meldinga (s. 27 og s. 109) viser til at bønder har hatt en noe sterkere inntektsutvikling enn andre grupper i perioden 2006 til 2010, både målt i kroner og prosent. En videreutvikling av inntektspolitikken forstår Norges Bondelag at må innebære en taktøkning i å redusere inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. For at denne målsettingen skal bli enda tydeligere, foreslår Norges Bondelag et tillegg til inntektsmålsettingen som ligger i meldinga: ”For å sikre rekrutteringen til næringa må inntektsforskjellene til andre grupper reduseres gjennom lavinntektstillegg”

Norges Bondelag vil understreke viktigheten av at gapet i inntekt som har oppstått mellom jordbruket og andre grupper reduseres. Uten dette kan vi vanskelig se at jordbruket gis muligheter til å ta del i velferdsutviklingen i samfunnet på lik linje med andre grupper. Skal velferdsutviklingen også komme bøndene til gode, må inntektene i jordbruket heves. Norges Bondelag vil også påpeke at budsjettoverføringene er styringsverktøyet i landbrukspolitikken, og det må stilles tilstrekkelig med midler til rådighet.

Etabler investeringspakke utenom jordbruksavtalens rammer

Det er skuffende at meldinga ikke tar mål av seg å legge opp til ei større investeringspakke for jordbrukssektoren utenfor jordbruksavtalens rammer. Investeringsbehovet gjelder så vel bygninger som investeringer i økt areal og arealproduktivitet i form av drenering og nydyrking. Norges Bondelag savner også konkrete tiltak for å øke egenkapitalfinansieringen av investeringene. Vi mener det må etableres fondsordninger for å møte framtidige investeringer som gir næringsutøvere muligheter til å bygge opp investeringsmidler gjennom redusert beskatning.

Styrk jordvernet

Et sterkt jordvern er viktig for matsikkerheten. At Regjeringa ikke legger sterkere juridiske virkemidler inn for å ta vare på matjorda for framtidige generasjoner, samsvarer dårlig med

Vår dato
05.01.2012

Vår referanse
10/00333-19

---

ambisjonen om økt matproduksjon med befolkningsveksten. Vi synes det er defensivt av Regjeringa ikke å innføre en egen vernehjemmel i jordlova, da vi anser dette som det beste midlet for å ta vare på arealer for matproduksjon. Opprettholdelse av matarealer er av nasjonal interesse. Vi mener derfor det blir feil at kommunene fortsatt skal kunne behandle spørsmål om omdisponering etter jordlova. For å sikre jordressursene bedre, bør omdisponeringsmyndigheten legges til Fylkesmannen. Et godt tiltak for å styrke matsikkerheten vil være å sette et politisk minstemål på antall fulldyrket mark per innbygger. Vi foreslår et mål om 1,8 dekar fulldyrket areal per innbygger.

Oppretthold produksjonskravet i kulturlandskapstilskuddet

Når matproduksjonen skal økes, er det en selvmotsigelse å fjerne produksjonskravet til grovfôr for å kunne motta kulturlandskapstilskuddet. Forslaget vil også innebære at tilskudd ikke går til aktive bønder, jordleieprisene vil øke og matproduksjonen basert på norske ressurser kunne gå ned. Norges Bondelag går i mot å fjerne produksjonskravet for beite og grovfôr for å motta kulturlandskapstilskuddet.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité gjøre forbedringer i tråd med våre innspill.

Den norske modellen

Meldinga inneholder en rekke gode argumenter og ambisjoner knyttet til ”den norske modellen”. Bl.a. skal:

- det være et sterkt importvern der handlingsrommet skal utnyttes
- jordbruksforhandlingene videreføres
- samvirkets rolle som markedsregulator og avtaker av norske råvarer fra hele landet sikres
- den geografiske produksjonsfordelingen opprettholdes
- det gis rammevilkår som sikrer et landbruk over hele landet med en variert bruksstruktur med plass for både mindre bruk med ulike inntektskombinasjoner og større bruk.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité gi sin tilslutning til formuleringer i meldinga på disse områdene.

3 Matsikkerhet

Mat og energi er fundamentale ressurser i ethvert samfunn. All annen produksjon og verdiskaping hviler på at disse ressursene er tilgjengelig i tilstrekkelig mengde. Gjennom de siste 150 år har vi vendt oss til at begge disse ressursene har økt i mengde og falt i pris. Med klimautfordringer, stor befolkningsvekst og finanskriser, er forvarslene tydelige om at utviklingen er i ferd med å snu. Det er rett av Regjeringa å øke den norske matproduksjonen i lys av den globale matsituasjonen og befolkningsvekst både globalt og nasjonalt. Ved å legge til rette for økt produksjon av jordbruksvarer det er naturgitt grunnlag i takt med befolkningsveksten, må totalproduksjonen øke årlig med om lag 1 prosent. Vi erkjenner at dette er en betydelig ambisjon, men matforsyningen i Norge er svært sårbar da vi i normalår er sjølforsynt med bare halvparten av energibehovet. Da er

det ikke korrigerert for at en betydelig andel av husdyrproduksjonen er basert på import av råvarer til kraftfôr. **Norges Bondelag mener ambisjonen for matproduksjonen må legges høyere enn det Regjeringa legger opp til gjennom at**

- **sjølforsyningsgraden må økes**
- **matproduksjonen må i større grad baseres på norske ressurser.**

3.1 Økt sjølforsyningsgrad

Tabell 4.3 s. 91 i meldinga viser en anslått sjølforsyningsgrad på 51 pst i 2010. Korn til mat utgjør 27 pst. av energiforbruket i 2010. Korn står helt sentralt i kostholdet og er den enkeltvaren som klart utgjør størst andel av energiforbruket. Sjølforsyningsgraden for korn er 45 pst. Her er potensialet størst for å øke sjølforsyningsgraden, men det er også en betydelig risiko for at vi ikke klare å opprettholde dagens nivå. De globale klimaendringene vil gi større variasjoner i avling og kvalitet. Dette fikk vi erfare ved årets vekstsesong, der matkornandelen er svært lav og dette vil redusere sjølforsyningsgraden med om lag 9 prosentpoeng.

Det er bra at Regjeringa anerkjenner kornproduksjonen som sentral for matproduksjonen. I meldinga gis det samtidig uttrykk for at det er en utfordring å legge til rette for økt norsk kornproduksjon. Det pekes på at økt produksjon kan skje både gjennom å ta vare på og øke kornarealet, og økt arealproduktivitet. For å få høyere avlinger vises det til sortsutviklingen må fortsette, kunnskapene heves og det må investeres i jorda i form av grøfting og kalking. Norges Bondelag savner en mer forpliktende strategi, vilje og holdning til å øke kornproduksjonen i Norge. De to siste 10-årene er kornarealet redusert med 600.000 dekar og avlingene stagnerer. Å øke kornproduksjonen handler om tilstrekkelig politisk vilje og prioriteringer. Økonomien i kornproduksjonen er svekket, og referansebrukene viser at kornproduksjonen er blant de produksjonsformene med dårligst lønnsomhet samtidig som også inntektsutviklingen har vært svakest. Skal man snu nedgangen i kornproduksjonen, må lønnsomheten bedres og det må være interessant å produsere både volum og kvalitet. **Norges Bondelag mener derfor at pris og pristilskudd er de mest sentrale virkemidlene i tillegg til virkemidler knyttet til grøfting og sortsutvikling for å stimulere til norsk kornproduksjon.**

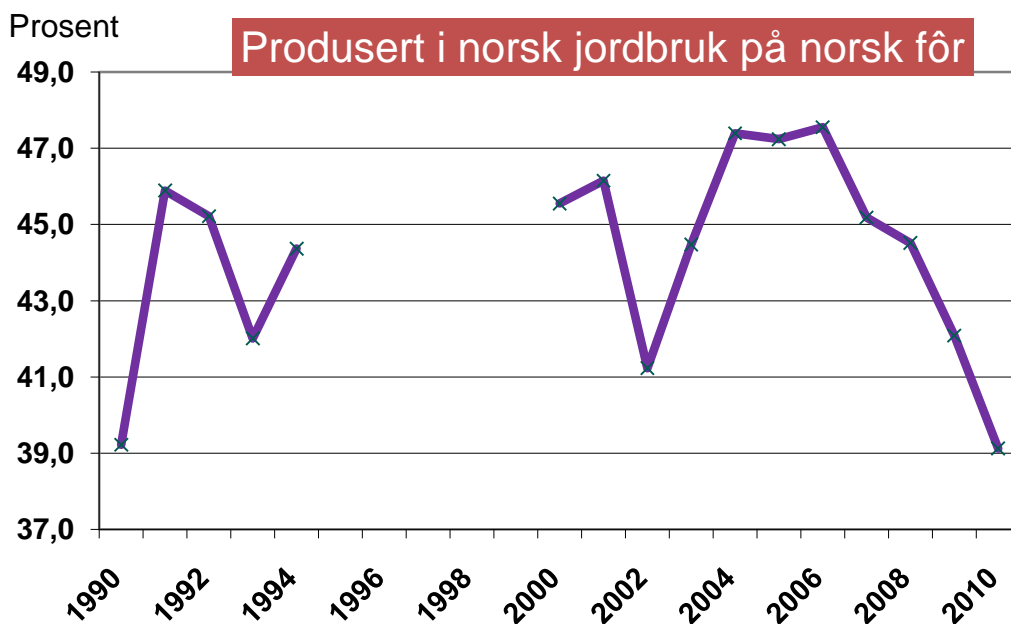
Meldinga skisserer også at det skal utredes en ordning for nasjonalt beredskapslager for matkorn. Sett i lys av klimaendringer og årets kornsesong mener Norges Bondelag en allerede har nok kunnskap. **Vi ber derfor Stortingets næringskomité medvirke til at det vedtas å etablere en ordning for beredskapslager av matkorn.**

3.2 Matproduksjon på norske ressurser.

Norges Bondelag deler fullt ut Regjeringas syn på at all mat som omsettes i Norge skal være trygg og ha høy kvalitet. Vi er også helt enig i at produksjonen skal skje på en miljømessig bærekraftig måte, og så langt som mulig med grunnlag i norske ressurser som grovfôr og beite. Vi støtter også meldingas uttrykte mål om å øke utnyttningen av utmarksbeiteressursene i norsk husdyrproduksjon.

Kraftfôr er imidlertid også en sentral innsatsfaktor i norsk husdyrhold. Importen av kraftfôrråvarer øker, både karbohydrat og protein. Dette skyldes både at norsk

kornproduksjon har gått ned, kraftfôrforbruket opp og etterspørselen etter mer energirikt kraftfôr til drøvtyggere, særlig melkeku, har gått opp.

Figur 1: Sjølforsyningsgrad basert på produksjon av norsk fôr. Kilde: NILF.

Sjølforsyningsgraden, slik den beregnes, påvirkes ikke av innholdet av importerte kraftfôrråvarer. Om hele den norske fôrkornproduksjonen, som utgjør 22 prosent av jordbruksarealet, legges brakk, vil likevel den beregnede sjølforsyningsgrad opprettholdes på 50 pst. Norges Bondelag mener et slikt scenario, vil gi et mer sårbart landbruk og klart svekke vår sjølforsyningsevne. Meldinga har delvis drøftet dette forholdet, men sier de likevel vil beholde dagens beregningsmetode. I figur 1 har Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) har beregnet sjølforsyningsgraden der det er korrigert for importen av kraftfôrråvarer, noe som gir en sjølforsyningsgrad som er om lag 6-7 prosentpoeng lavere. Figuren viser en betydelig nedgang i sjølforsyningen etter 2006 når en korrigerer for kraftfôrimporten.

Norges Bondelag mener det er viktig at matproduksjonen så langt som mulig skjer på norske ressurser. 90 pst. av arealet i Norge brukes til å produsere fôr gjennom gras, beite og korn til kraftfôr. I en vurdering av hvor sjølforsynte vi er av ulike produkter, kan det være hensiktsmessig også å beregne sjølforsyningsgraden der en korrigerer for kraftfôrimporten. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité medvirke til at slike beregninger inngår i det offisielle vurderingsgrunnlaget.**

3.3 Matproduksjon og gjengroing av jordbruksareal.

Norges Bondelag deler Regjeringas er bekymring for at areal gror igjen i marginale områder. Det foreslås konkret å fjerne produksjonskravet for beite og grovfôr for å kunne motta kulturlandskapstilskudd. Dette betyr i praksis at det holder å kjøre over arealet med en beitepusser en gang i vekstsesongen, og kunne få 191 kr/daa i tilskudd.

Forslaget om å fjerne produksjonskravet har vakt sterk harme blant mange av våre medlemmer. Det er mulig å forstå resonnetet om at det er bedre at marginale grovfôrarealer opprettholdes som beredskapsarealer og heller slås uten å høstes, dersom alternativet er gjengroing. 200.000 dekar blir årlig avkortet i kulturlandskapstilskudd fordi arealene drives for ekstensivt. Vi frykter at også mer enn dette arealet som har et større matproduksjonspotensial i seg, vil kunne bli "beitepussearealer". Norges Bondelag mener forslaget virker motstridende i forhold til Regjeringas uttrykte mål om økt matproduksjon og er i dårlig samsvar med koblingen mellom aktiv matproduksjon og produksjon av fellesgoder. Når en samtidig i meldinga signaliserer at en vil flate ut strukturen i arealtilskuddet for grovfôr, vil verdien av grovfôret gå ned, og det vil ytterligere aktualisere kun å høste kulturlandskapstilskuddet. I tillegg frykter vi at jordleieprisene vil flyttes opp til en minstepris tilsvarende satsen for kulturlandskapstilskudd, noe som vil gi økt kostnad for den aktive bonde.

Norges Bondelag går i mot å fjerne produksjonskravet for beite og grovfôr for å motta kulturlandskapstilskuddet og ber Stortingets næringskomité bidra til at kravet opprettholdes.

3.4 Jordvern

Matjorda er basis for all landbasert matproduksjon. I Norge er dette en knapphetsressurs. Jordbruksarealet går stadig ned, og er nå under 10 mill. dekar. Kun 3 prosent av Norges totalareal er dyrket jord, mot 11 prosent på verdensbasis. Presset mot nedbygging av jorda til andre formål enn matproduksjon er stor, særlig i sentrale områder. Ofte er det den mest produktive dyrka jorda som bygges ned. I Norge har en vært opptatt med å verne bl.a. store fjellområder, gammel skog, spesielle naturtyper osv., mens matjorda har svakt vern.

Norges Bondelag deler Regjeringas syn om at det er viktig med et sterkt jordvern og en politikk som utnytter jordbruksarealet. For å styrke jordvernet skal plan- og bygningsloven brukes som verktøy for å redusere omdisponeringen. Det er aktuelt å innføre en egen statlig planretningslinje for jordvern med geografisk differensiert politikk. Norges Bondelag frykter at tiltak i plan- og bygningsloven ikke er tilstrekkelig for å redusere presset på omdisponering av dyrka jord. En egen vernehjemmel i jordlova vil være det mest effektive virkemiddelet for å ta vare på arealer for matproduksjon. Det er defensivt av Regjeringa ikke å innføre en slik hjemmel. Formålet med jordlova er å hindre at dyrka mark benyttes og omdisponeres til annet enn jordbruk. I jordloven § 2 åpnes det imidlertid for at denne beskyttelsen kan settes til side ved arealplan. Opprettholdelse av matarealer er av nasjonal interesse. Vi mener derfor det blir feil at kommunene fortsatt skal kunne behandle spørsmål om omdisponering etter jordlova. For å sikre jordressursene bedre, bør omdisponeringsmyndigheten legges til Fylkesmannen. Dersom man omdisponerer jord, skal det stilles krav om nydyrking av det dobbelte av det omdisponerte arealet. Et godt tiltak for å styrke matsikkerheten, vil være å sette et politisk minstemål på antall fulldyrket mark per innbygger. Vi foreslår et mål om 1,8 dekar fulldyrket areal per innbygger.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til å gi jordressursen et sterkere nasjonalt vern.

3.5 Kjøtt

Fra naturens side egner mye av det norske jordbruksarealet seg best til gras- og beitebruk. Samtidig konstaterer vi at det er stor underdekning av storfekjøtt. Norges Bondelag ønsker en nasjonal strategi for økt kjøttproduksjon fra grovfôrbasert husdyrhold. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til å utrede et flerårig satsingsprogram med konkrete tiltak for å utvikle og øke storfekjøttproduksjonen.**

I boks 4.5 side 95 står det at norsk landbruk leverer om lag 128 mill. kg svinekjøtt per år og at 1460 bedrifter står bak disse leveransene. Norges Bondelag vil gjøre komiteen oppmerksom på at disse foretakene har purker, enten for å produsere kun smågris eller kombinert med framføring av slaktegris. I tillegg kommer om lag 1.300 foretak som kun forer fram slaktegris.

3.6 Frukt, bær, poteter og grønnsaker

Norges Bondelag er fornøyd med at det signaliseres at det må satses offensivt på konsumproduksjon av frukt og bær, og at det er en målsetting at konserverindustrien fortsatt bruker norske råvarer. Vi mener derimot at det også må legges en mer offensiv ambisjon for poteter og grønnsaker, enn å dekke dagens andel av forbruket i de periodene det er tollvern.

3.7 Primærlandbruk og næringsmiddelindustri i skjebnefelleskap

Norges Bondelag vil understreke at uten aktiv landbruksproduksjon vil det heller ikke være rom for den jordbruksbaserte næringsmiddelindustrien som omfatter rundt 40.000 sysselsatte og en betydelig verdiskaping. Vi registrerer en økt import av ferdigprodukter fra land med lavere lønns- og produksjonskostnader enn vi har i Norge. Det skyldes i liten grad forskjell i råvarepriser. F.eks utgjør råvarekostnaden for korn i et brød ca 1,25 kr per brød, mens brødet koster rundt 30 kroner i butikken. Selv med null toll, vil ikke matindustrien overleve på å importere råvarer til videreforedling i Norge. På den annen side kan heller ikke bøndene produsere relativt sett dyre råvarer til videreforedling i utlandet. Dette viser at primærlandbruket og næringsmiddelindustrien står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til gode rammevilkår både for primærlandbruket og næringsmiddelindustrien.**

3.8 Trygg mat, dyrevelferd og GMO

Norge har en gunstig situasjon mht forekomst av uønskede fremmed- og smittestoffer i mat. Vi har også et høyt nivå på dyrehelse og dyrevelferd. Norges Bondelag vil poengtere at et av norsk landbruks viktigste konkurransefortrinn er å produsere rene og trygge kvalitetsprodukter. For at forbrukerne skal ha høy tillitt til norsk mat må rammebetingelsene sikre god dyrevelferd, dyre- og plantehelse og en etisk og kvalitetsmessig høy standard.

Norsk landbruk er fri for GMO i dag, og næringa har en felles holdning til ikke å ta det i bruk. Regjeringa vil videreføre en restriktiv GMO-politikk som sikrer helse og miljø, og tar hensyn til etikk, bærekraft og samfunnsnytte. Det er viktig at nasjonalt og internasjonalt regelverk motvirker monopollignende tilstander for GMO-baserte sorter. Det er positivt at

Regjeringa fortsatt følger føre-var linja og at det er oppmerksomhet om utfordringene knyttet til eierskap, patenter og kontroll over såvare som følger med GMO-teknologien. For å gi forbrukerne mulighet til å ta reelle valg, mener vi fortsatt det er behov for merking av husdyrprodukter fra dyr eller fisk som har blitt føret med GMO.

Når det gjelder dyrevelferd og plantehelse, er vi enig i at det er viktig at myndighetene følger opp arbeidet med å påvirke regelverksutviklingen internasjonalt. For å øke matproduksjonen gjennom økt arealproduktivitet, vil Norges Bondelag understreke viktigheten av at det stilles tilstrekkelig med midler til rådighet for å utvikle frisk plantemateriale tilpasset vårt klima. Når så mye av rammevilkårene legges på det internasjonale, er oppdaterte nasjonale mål og strategier en forutsetning for å ivareta norske interesser. Ved sjukdomsutbrudd blant husdyr, peker meldinga på at man vil vektlegge muligheter til å videreføre nasjonale erstatningsordninger. Norges Bondelag vil understreke at erstatningsordningen ikke er en del av EØS-avtalen, og vi forutsetter at denne, i likhet med øvrige landbrukspolitiske virkemidler, holdes utenfor EØS-avtalen.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til at det prioriteres tilstrekkelig med midler slik at husdyrprodusenter holdes økonomisk skadesløse når det kommer pålegg om bekjempelsestiltak fra myndighetenes side.

Det er positivt at Departementet vil oppsummere status for dyrevelferden i Norge og utarbeide en handlingsplan med prioriterte tiltak for det videre arbeidet med dyrevelferden. Dette kan bidra til at tiltak og satsninger baseres på faktiske forhold. Vi er enig i at:

- landbrukets arbeid med dyrevelferd synliggjøres
- at det er tilgjengelig faktabasert informasjon om utfordringer, årsaker og tiltak for å bedre dyrevelferden
- man heller bør prioritere generell god dyrevelferd i norsk husdyrhold framfor utvikling av merkeordninger for dyrevelferd
- bønder som ikke følger dyrevelferdsregelverket må ansvarliggjøres og følges opp av myndighetene

En handlingsplan må utarbeides i tett samarbeid med næringa, og målsettinger må utformes på et kunnskaps- og faktabasert grunnlag. Utforming av en handlingsplan krever en helhetstilnærming der man både styrker dyrevelferden og ivaretar forutsigbarhet og økonomi for produsentene og konkurransevnen til norske produkter.

Norges Bondelag vil understreke at pelsdyrnæringa gir et viktig bidrag i verdiskapingen som foregår i distriktene og som utnytter avfallsressurser fra slakterier på en god måte. Det er viktig å videreføre denne næringa i Norge. Regjeringa vil foreta en egen gjennomgang av pelsdyrnæringa og komme tilbake til Stortinget om saken. Norges Bondelag vil komme tilbake med ytterligere utdyping av vårt syn når gjennomgangen er gitt, men vi vil understreke at god dyrevelferd må ligge til grunn i alle husdyrproduksjoner. Det er grunn til å understreke at pelsdyrnæringa har tatt tak i dette.

4 Inntekt

Norge har over lang tid hatt sterk økonomisk vekst, som har gitt grunnlag for velferdsøkninger og et høyt sysselsettings- og lønnsnivå i samfunnet. Landbruket kan vise

Vår dato   Vår referanse
05.01.2012   10/00333-19

---

til en meget stor produktivitetsvekst, med en årlig gjennomsnittlig vekst i arbeidsproduktiviteten på 6 pst. Siden forrige Stortingsmelding om landbrukspolitikken ble lagt fram i 2000, har arbeidsforbruket gått ned med hele 35 prosent samtidig som produksjonen er økt med 4 prosent. Til tross for dette er inntektene i jordbruket betydelig lavere enn i resten av samfunnet.

Driftsgranskingene for jordbruket omfatter regnskapstall for 835 jordbruksforetak over hele landet der jordbruksinntekta utgjør en viktig del av den samla inntekta til brukerfamilien. Selv om brukene i driftsgranskingene ikke er plukket ut med sikte på å få et mest mulig representativt utvalg for den samlede jordbrukspopulasjonen, gir de likevel en veldig god pekepinn på inntektsnivået. Tall for 2010 ble nylig lagt fram, og disse viser et gjennomsnittlig vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk på 227 400 kroner. Til sammenlikning var gjennomsnittslønna for alle andre grupper i samfunnet 434 900 kroner i 2010. Inntektene til bøndene i driftsgranskingene lå med andre ord hele 207 500 kroner lavere, eller på litt over 50 pst av inntekten til andre grupper i samfunnet.

Regjeringa har i meldinga lagt til grunn følgende inntektsmål for jordbruket:

”Regjeringen vil sikre utøvere i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. Regjeringen vil derfor videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som er ført etter 2005.”

I påfølgende avsnitt står det:

”Fra 2006 til 2010 var lønnsveksten for andre grupper knapt 21 pst., eller 74.900 kroner. I jordbruket økte inntekten med 57 1/2 pst., eller 91.000 kroner pr årsverk.”

Til sammenlikning økte inntektene for driftsgranskingene med 60.000 kroner pr årsverk fra 2006 til 2010. Inntektsveksten var svakere enn forventet fra 2009 til 2010, pga sterkere kostnadsvekst.

Regjeringa viser til at landbruket er i sterk konkurranse med andre næringer om kompetent arbeidskraft og kapital. De vil derfor legge til rette for inntektsmuligheter som sikrer rekrutteringen til næringa. Norges Bondelag mener dagens inntektsmål over tid ikke har vist seg godt nok til at jordbruket framstår som konkurransedyktig i forhold til andre yrker.

Norges Bondelag er klar over at utøverne i landbruket er selvstendig næringsdrivende med et eget ansvar for selv å skaffe seg inntekt. Det er imidlertid helt avgjørende at samfunnet legger rammevilkår som gjør dette mulig. Norges Bondelag deler Regjeringas synspunkt om at gode inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å nå de jordbrukspolitiske målene. **Norges Bondelag mener det er helt nødvendig at et inntektsmål er politisk forpliktende med konkrete formuleringer som innebærer en reell inntektsvekst for jordbruket.**

Inntektsmålet viser til at bønder har hatt en noe sterkere inntektsutvikling enn andre grupper i perioden 2006 til 2010, både målt i kroner og prosent. En videreutvikling av inntektspolitikken forstår Norges Bondelag at må innebære en taktøkning i å redusere inntektsforskjellene mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. For at denne

målsettingen skal bli enda tydeligere, foreslår Norges Bondelag et tillegg til inntektsmålsettingen som ligger i meldinga:

”For å sikre rekrutteringen til næringa må inntektsforskjellene til andre grupper reduseres gjennom lavinntektstillegg”

Norges Bondelag vil understreke viktigheten av at gapet i inntekt som har oppstått mellom jordbruket og andre grupper reduseres. Uten dette kan vi vanskelig se at jordbruket gis muligheter til å ta del i velferdsutviklingen i samfunnet på lik linje med andre grupper. Skal velferdsutviklingen også komme bøndene til gode, må inntektene i jordbruket heves.

Norges Bondelag ber om at vårt forslag til tillegg til inntektsmålformuleringene i meldinga legges til grunn i utformingen av den framtidige landbrukspolitikken.

Inntektssammenligning med andre grupper i samfunnet

I dag brukes totalkalkylens normaliserte regnskaper og resultatmålet ”Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk” for å sammenligne inntektsutviklingen i jordbruket og andre grupper i samfunnet. Dette er drøftet i meldinga, og Regjeringa vil videreføre dette resultatmålet.

Vederlaget til arbeid og egenkapital viser hva som er igjen til å dekke alt innsatt arbeid, eget og leid, og den innsatte egenkapitalen. For å kunne hente ut en inntekt fra jordbruket, er den enkelte næringsutøver nødt til å investere i bl.a. bygninger, maskiner, grøfter, jord og husdyr. Dette gjøres med både lånt kapital og egenkapital. I resultatmålet ”Vederlag til arbeid og egenkapital” er den lånte kapitalen gitt en dekning gjennom en realrente. Egenkapitalen er imidlertid ikke gitt noen dekning, i og med at vederlaget er ment å dekke både innsatt arbeid og egenkapital.

Inntektsutviklingen i jordbruket sammenlignes med inntektsutviklingen for andre grupper i samfunnet, som består av 99,9 % av alle lønsmottakere. Disse trenger ikke skyte inn egenkapital på sin arbeidsplass for å få en inntekt. Norges Bondelag mener at et bedre resultatmål for å sammenligne inntektsutviklingen i jordbruket med inntektsutviklingen for andre grupper, hadde vært å bruke resultatmålet ”Vederlag til arbeid”, der egenkapitalen er gitt en realavkastning med utgangspunkt i samme prinsipp som en beregner en realrente på den lånte kapitalen.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité medvirke til at også resultatmålet ”Vederlag til arbeid” beregnes i forhandlingsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket.

5 Den norske modellen

5.1 Importvern

Norges Bondelag er godt fornøyd med at Regjeringa så tydelig i meldinga understreker at importvernet er en bærebjelke i norsk landbrukspolitikk og at importvernet er en avgjørende forutsetning for å kunne sikre avsetningen av norske landbruksvarer, oppnå fastsatte priser i jordbruksavtalen og gi inntektsmuligheter for landbruket. **Norges**

Bondelag ber Stortingets næringskomité gi sin tilslutning til meldingens formuleringer om importvernets rolle.

På side 82 i meldinga, påpekes det at for meieriprodukter gir dagens tollsatser begrenset beskyttelse ved kronetoll, men klart høyere beskyttelse ved prosenttoll. Norges Bondelag vil understreke at uten en overgang til prosenttoll for blant annet modna oster, vil det bli en stor utfordring å sikre avsetningen av ost, kunne oppnå fastsatte målpriser på melk i jordbruksavtalen og gi økte inntektsmuligheter for melkebøndene. Dette vil igjen påvirke negativt mulighetene for å opprettholde et levende landbruk over hele landet og gi store negative virkninger for mange bygdesamfunn i distrikts-Norge både som følge av færre melkebønder, men også bortfall arbeidsplasser i meieriindustrien. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til at Regjeringa snarest følger opp lovnaden de gir på side 75 der en vil ”sikre et importvern som gir beskyttelse gjennom hele verdikjeden og utnytte handlingsrommet for å føre en nasjonal landbrukspolitikk”, gjennom en overgang fra krone til prosenttoll for de produkter det gir større handlingsrom.**

I over 10 år har det foregått forhandlinger om en ny WTO-avtale. Regjeringa skriver at den anser hovedtrekkene i desemberteksten fra 2008 å være nær grensen for hva Norge kan slutte seg til. Norges Bondelag mener forslaget fra desember 2008 har passert grensen for hva Norge kan slutte seg til og vil ha meget alvorlige konsekvenser for norsk landbruk.

5.2 Jordbruksforhandlinger

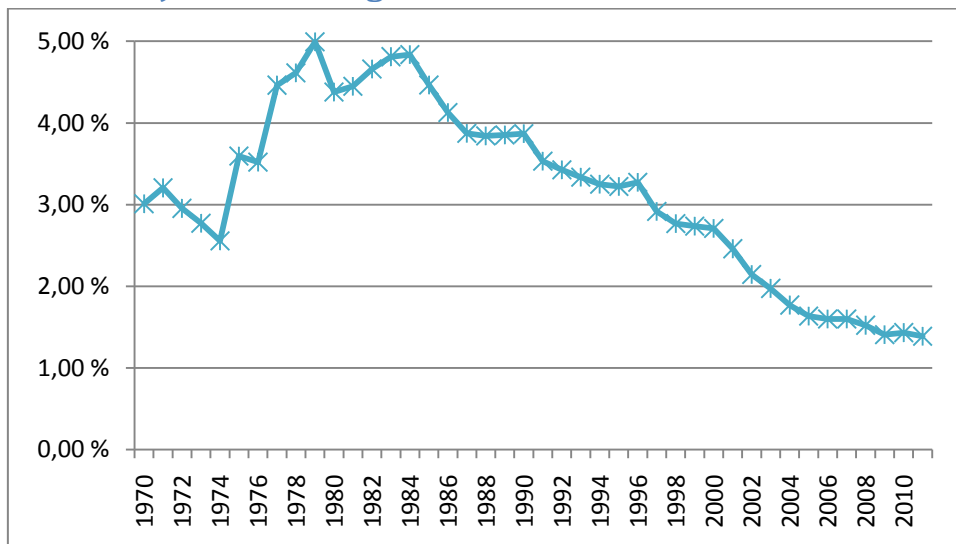
Meldinga drøfter forhandlingssystemet og peker på at det er en naturlig del av den norske samhandlingsmodellen mellom det offentlige og arbeids- og næringslivet. Det argumenteres med at landbruket er med på å legge grunnlag for annen næringsvirksomhet og mange av samfunnsoppgavene har karakter av å være produksjon av fellesgoder som det ikke er noe marked for, og at det derfor er rimelig at bøndene har rett til å forhandle med samfunnet om vilkårene for denne produksjonen. Ut fra dette slår Regjeringa tydelig fast at den vil videreføre jordbruksforhandlingene og markedsordningene. Samtidig skal samvirkes rolle som avtaker av norske råvarer fra hele landet sikres. Jordbruket skal fortsatt ha ansvar for overproduksjonen. **Norges Bondelag anser disse formuleringene som svært viktige for en positiv utvikling av landbruket i Norge og ber Stortingets næringskomité støtte opp om disse formuleringene.**

5.3 Markedsordninger

I forbindelse med ”smørkrisa” har det fra enkelte blitt stilt spørsmål om markedsordningene ikke fungerer til å takle slike utfordringer. Norges Bondelag vil understreke at smørmangelen ikke handler om feilslått landbrukspolitikk eller generell systemsvikt i ordningene som regulerer matmarkedet i Norge. Vi har lang og god erfaring for at markedsordningen både for melk, kjøtt, egg og korn fungerer godt. Tine er pålagt en plikt til å motta det bøndene produserer og til å forsyne forbrukerne og industrien med varer i alle deler av landet. Markedsregulator skal varsle Statens Landbruksforvaltning dersom det oppstår alvorlig markedsforstyrrelser, slik at forvaltningen kan redusere tollsatsene for import. At Tine har gjort dårlige vurderinger, skyldes ikke feil med systemet, men feil i prognosearbeidet til Tine. Vi vil minne om at systemet er viktig for å opprettholde matproduksjon og forsyninger av varer over hele landet. **Norges Bondelag ber Stortingets**

næringskomité merke seg at ”smørkrise” ikke er et resultat av ikke-fungerende markedsordning. Videre ber vi komiteen understreke betydningen av markedsordningene for å nå de landbrukspolitiske måla.

5.4 Budsjettoverføringer

Figur 2: Overføringer over til jordbruket i forhold til statsbudsjettet.

Det vises i meldinga til at realverdien av budsjettoverføringene er redusert med om lag 30 pst siden 1980. På grunn av de eksternt gitte rammebetingelsene er det satt ambisiøse mål for landbrukspolitikken. **Norges Bondelag vil understreke at budsjettoverføringene er styringsverktøyet i landbrukspolitikken. Det må stilles tilstrekkelig med midler til rådighet, og virkemidlene må differensieres etter produksjon og ha en struktur- og distriktsprofil i seg.**

6 Investeringsvirkemidler

Landbruket står overfor store utfordringer når det gjelder investeringer i driftsbygninger for husdyr, særlig for melk, tørkeanlegg og dreneringssystemer for å møte klimaendringer. Norges Bondelag støtter Regjeringa i at økte investeringer er nødvendig for å fornye driftsapparatet, bedre lønnsomheten, øke produktiviteten, av hensyn til dyrevelferden og HMS. Vi deler også synet om at gode investeringsordninger er viktige for rekrutteringen til landbruket og for å nå målsettingene om økt matproduksjon og et landbruk over hele landet. I så måte er det positivt at Regjeringa vil etablere en satsing som kan bidra til et investeringsløft. Investeringsvirkemidler skal gis økt prioritet innenfor jordbruksavtalens ramme. **Norges Bondelag synes det er skuffende at meldinga ikke tar mål av seg til å legge opp til ei større investeringspakke for jordbrukssektoren utenfor jordbruksavtalens rammer.** Ved å etablere en flerårig pakke utenfor jordbruksavtalens rammer, tror vi det vil være enklere å foreta de nødvendige prioriteringer, samtidig som ei pakke vil gi næringa større forutsigbarhet overfor omfanget av midler som stilles til rådighet.

I meldinga er det vist til de skattegrep som ble gjort i forbindelse med Statsbudsjettet for 2012. Norges Bondelag formidlet da budsjettet ble lagt fram at vi var fornøyd med disse

grepene. Gjelda i norsk landbruk øker sterkt. Norges Bondelag savner også konkrete tiltak for å øke egenkapitalfinansieringen av investeringene. Vi mener det må etableres fondsordninger for å møte framtidige investeringer som gir næringsutøvere muligheter til å bygge opp investeringsmidler gjennom redusert beskatning. Fondsordninger vil også kunne bidra til å jevne ut inntekter mellom gode og dårlige år. Året 2011, der avlingene har sviktet for mange, har synliggjort dette behovet. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til at det blir etablert fondsordninger med skattefordel som vil inngå som en del av den samlede satsingen på økte framtidige investeringer.**

7 Norge som matnasjon

Norges Bondelag registrerer at den framlagte meldinga til Stortinget er en landbruks- og matmelding. Mangfoldet i norsk matproduksjon er stort. Norges Bondelag vil understreke at lokalmatproduksjon omsatt direkte fra gården eller i alternative omsetningskanaler, er et godt bidrag til matmangfoldet og et viktig supplement til de ordinære markedskanalene som er dimensjonert for større volumer. Å kunne by på gode matopplevelser og framheve de unike råvarene og en sterk matkultur, er med på å bedre opplevelsprofilen til Norge. Å bygge opp under Norge som matnasjon, er viktig for å styrke det konkurransemessige fortrinnet Norge har i reiselivssammenheng. Vi støtter intensjonene om å få til et bedre samspill mellom de ulike miljøene som arbeider med forbrukerrettet informasjon.

Norges Bondelag er positiv til at departementet ønsker at kommunene skal prioritere midler til matinnkjøp til skoler. Barn og unge er morgendagens krevende kunder av norsk landbruk og en betydningsfull målgruppe og der helseaspektet bør prioriteres. Vi synes meldinga burde inneholdt tydeligere føringer for å løfte mat- og helsefaget opp i skolen. Vi savner også tiltak for å løfte skolematerien opp på den politiske agendaen.

8 Bygdenæringer og regionalisering

”Bygdenæringer” er et godt og dekkende begrep som Norges Bondelag støtter skal erstatte det som i dag går under betegnelsen ”tilleggsnæringer”. Videre synes vi det er positivt at man ønsker å styrke fokuset på kommunen som førstelinjetjeneste. Det er et behov for mer kompetanse i kommunene om hvilke ordninger og muligheter som fins for etablerere innenfor landbruket.

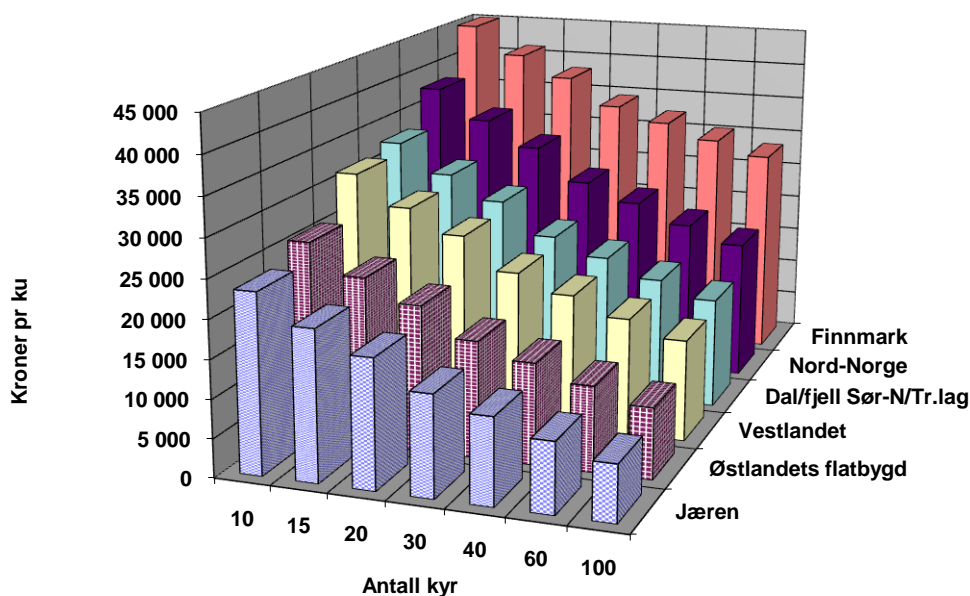
Det legges i meldinga opp til at næringsutviklingsmidlene i større grad skal forvaltes regionalt. Det opprettes Regionale bygdeutviklingsprogram som skal bestå av eksisterende ordninger innenfor regionale næringsprogram, regionale miljøprogram og regionalt skog- og klimaprogram under ledelse av fylkesmannen. Norges Bondelag vil understreke at de regionale strategiene og virkemidlene må utformes i tråd med gjeldende nasjonal landbrukspolitik.

Norges Bondelag ser fordelene med organiseringen gjennom en mer helhetlig forvaltning av midlene og en arena der ulike organ møtes. Det er viktig at den som leder arbeidet også forvalter jordbruksavtalemidler. I så måte kan fylkesmannen være et godt valg. Vi synes også det er positivt at investeringer skal prioriteres høyere gjennom de regionale næringsprogrammene. Vi støtter også opp om at midler fra nasjonale programmer under

LUF, skal omdisponeres i større grad til de regionale programmene. Det er viktig at også regionale ordninger er godt forankret med næringa. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité medvirke til at næringsorganisasjonenes rolle og påvirkningsmulighet styrkes.**

9 Landbruk over hele landet

Norges Bondelag synes det er bra at Regjeringa vil legge til rette for landbruksproduksjon over hele landet. Regjeringas forslag innebærer i stor grad en videreføring av den politikken som er ført og operasjonalisert gjennom jordbruksforhandlingene de siste årene. Vi støtter også Regjeringas mål om at produksjonsfordelingen skal ligge fast for å sikre at de totale arealressursene i landet utnyttes på best mulig måte. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité gi sin tilslutning til disse målene.**

Figur3: Budsjettoverføringer over jordbruksavtalen til melkeproduksjonen etter antall kyr i ulike tilskuddsoner.

Figur 3 er hentet fra s. 117 i meldinga. Den viser at det er en betydelig struktur- og distriktsprofil i dagens virkemidler. Dette er gjort fordi landbrukspolitikken har basert seg på at det skal være tilnærmet like muligheter til arbeidsinntekt uavhengig av geografi og driftsomfang. Norges Bondelag støtter denne politikken, og forutsetter at den vil bli videreført når Regjeringa fortsatt skal legge til rette for en variert bruksstruktur over hele landet og det skal være plass til både mindre bruk med ulike inntektskombinasjoner, og større bruk.

Regjeringa sier den vil styrke distriktsprofilen i produksjonstilskuddene og målrette dem bedre mot områder hvor utviklingen i jordbruket er bekymringsfull i forhold til å oppnå målet om et aktivt landbruk over hele landet. De peker spesielt på Vestlandet (unntatt Rogaland), Agder/Telemark, fjellområdene og Nord-Norge. En vil spesielt se på den geografiske differensieringen i driftstilskuddet (i dag satsforskjeller mellom Jæren, Sør-

Norge ellers og Nord-Norge). Det blir også signalisert at Landbruks- og matdepartementet (LMD) skal vurdere soneinndelingen for ulike støtteordninger.

Norges Bondelag vil understreke at en styrking av distriktslandbruket ikke må skje på bekostning av landbruket ellers i landet. Skal en øke matproduksjonen, må det være lønnsomt å drive landbruk i hele landet. Norges Bondelag kan ikke støtte en linje som innebærer omfordelinger mellom produsenter som i utgangspunktet har lav inntekt. Soneinndelingene har stått fast i mange år, og vi får stadig henvendelser fra bønder som mener de er plassert i for lav sone. Vi legger samme restriktive holdning til omfordeling til grunn ved en gjennomgang av soneinndelingene.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité om at en styrking av distriktslandbruket skjer i de forskjellige sonene med nye tilførte midler slik at matproduksjonen kan økes over hele landet.

9.1 Kvoteregulering for melk

Regjeringa viser til ny forskrift for kvoteordningen for melk der en legger til grunn at dagens samdriftsregler videreføres også for samdrifter under 400.000 liter. De påpeker likevel at det fortsatt er grunnlag for å forenkle kvotereguleringen ytterligere og at et hovedprinsipp må være likebehandling av like bruk uavhengig av organisasjonsform. Norges Bondelag støtter dette hovedprinsippet, men vi er overrasket over at det signaliseres at departementet skal jobbe videre med sikte på felles/liket kvotetak for samdrifter og enkeltbruk og annen harmonisering av regelverket som avvikling av særskilt antalls- og avstandsbegrensinger for samdrifter. Det er store utfordringer med å finne et slikt felles tak. Norges Bondelag mener at for å opprettholde distriktsjordbruket vil det være feil å øke dagens kvotetak.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til at regelverket om kvoteordningen for melk holdes mest mulig i ro framover.

10 Miljø

Meldinga legger opp til økt bruk av juridiske virkemidler for bl.a. å hindre erosjon i kornområdene og forurensing fra gjødsel i husdyrtette områder. Norges Bondelag mener økt bruk av juridiske virkemidler må forutsette økt tilførsel av budsjettmidler dersom produksjon skal opprettholdes og økes i takt med økt matbehov.

Meldinga sier lite om innretningen på de juridiske- og økonomiske virkemidlene. Vi er kritisk til at det eventuelt vil legges flere miljøkrav inn i produksjonstilskuddet. Dette er sjablongmessige miljøtiltak som rammer alle brukere, uavhengig av hvilken miljøgevinst tiltaket har på det enkelte bruk. Resultatet blir at landbrukets produksjonsevne reduseres mye samtidig som samfunnets miljøgevinst er liten.

10.1 Økologisk landbruk

Meldinga kommer ikke med noen nye signaler om økologisk landbruk. Det innebærer en videreføring av mål og strategier som ligger i handlingsplanen. Norges Bondelag vil

understreke at det må legges til rette for å dekke opp etterspørselen etter økologiske varer vi har naturlige forutsetninger for å produsere med norsk produksjon. Dette innebærer at lønnsomheten i økologisk landbruk minst må ligge på linje med det konvensjonelle. Videre vil vi understreke at økologiske produkter må kunne ta ut en merpris i markedet for å dekke inn merkostnader i produksjonen.

11 Klima og energi

Erosjon på jordbruksarealer er også en utfordring knyttet til et våtere og mildere klima. For å forebygge erosjon er det viktig å opprettholde en god jordstruktur og et godt drenerings-system. Disse tiltaka vil også bidra til lavere utslipp av lystgass fra dyrkajorda, og det gir bedre vekstvilkår for plantene og dermed høyere avlinger. Vedlikehold av jordstruktur og et godt dreneringssystem er en naturlig del av den vanlige jordbruksaktiviteten og en forutsetning for langsiktig avkasting fra arealene. SSBs fullstendige landbrukstelling fra 2010 viste at over 800.000 dekar fulldyrket jord er dårlig drenert. Trolig gjør værforholdene siste vekstsesong at tallet er enda høyere. Nye beregninger fra NILF viser at en må ha en meravling med hvete på 110 kg/daa (eller ca 20 pst.) dersom grøftene har en levetid på 30 år og det er lagt til grunn et rentekrav på 5 pst. **Norges Bondelag mener det må stimuleres mer til grøfting for å få opp arealproduktiviteten slik at en kan øke matproduksjonen i en situasjon med klimautfordringer. Vi mener det må etableres klimatilpassede tilskudd, og ber Stortingets næringskomité gi føringer om dette.**

35 pst. av det potensielt dyrkbare arealet er myr. For mange vil oppdyrking av myr være et godt alternativ for å utvide arealgrunlaget for så å øke matproduksjonen. I meldinga er det vist til at LMD arbeider med et forslag til virkemiddelbruk slik at også klimagassutslippene blir vurdert opp mot næringsinteressene. Norges Bondelag er usikre på hva dette innebærer, men vi vil understreke at det er stor usikkerhet rundt estimeringen av CO₂- og lystgassutslipp fra oppdyrket myr, slik at en vet ikke nok om klimaeffekten av å f.eks forby nydyrking av myr. Dette må utredes nærmere før eventuelle tiltak iverksettes.

11.1 Energi

Norges Bondelag har i 2011 vedtatt en ambisiøs klima- og energistrategi, der målsettingen er et fossilfritt landbruk innen 2030 og en økt produksjon av landbrukstilknyttet fornybar energi på 21 TWh. Økningen skal skje på områdene småkraft, bioenergi fra skog, biogass og småskala vindkraft. Dette kan representere en brutto markedsverdi på over 10 mrd. kr. Inntektene fra denne energiproduksjonen vil styrke grunnlaget for bosetting og drift på mange bruk og gi muligheter for investeringer og opprusting av driftapparatet i tradisjonell landbruksdrift. Kraftproduksjon vil få et løft nå når ordningen med el-sertifikater etableres. Det er viktig at rammevilkårene legger til rette for at ressursene kan tas i bruk. Viktige fokusområder her er nettutbygging, saksbehandlingskapasitet for konsesjonssøknader, grunnrenteskatt og eiendomsskatt. Når det gjelder varmeleveranser fra biogass og annen bioenergi, må det fokuseres på økonomiske virkemidler for å gjøre disse miljømessig viktige produksjonene tilstrekkelig konkurransedyktige.

Norges Bondelag ser det som viktig at alle ressursene på garden kan utnyttes til verdiskapende produksjon. Norges Bondelag mener det er riktig og viktig at landbruks- og

matmeldinga inkluderer landbrukstilknyttet energiproduksjon i det nye bygde-næringsbegrepet. Framtidige rammevilkår må utformes slik at det stimuleres til lokal verdiskaping basert på landbrukets energiressurser, samtidig som produksjonen av rein, fornybar energi kan gi et bidrag til løsning av klimautfordringene.

12 Areal og eiendomspolitikken

Norges Bondelag mener det er fornuftig at lovendringene fra 2009 skal ligge fast og støtter at det ikke gjøres endringer i arealgrensene i odels- og konsesjonsloven.

12.1 Innskrenking i odelskretsen og odelsfrigjøring

I dag har odlerens etterkommere odelsrett, dersom foreldre, besteforeldre eller søsken av foreldre har eid eiendommen med odel. Regjeringa ønsker å endre odelsloven, slik at bare barn av nåværende og tidligere odelsberettigede eiere skal ha odelsrett, begrunnet ut fra at den vide kretsen av odelsberettigede har liten tilknytning til eiendommen dersom familien vil selge til en uten odelsrett.

En innskrenking av odelskretsen må vurderes opp mot Grunnlovens § 107, som forbyr opphevelse av odels- og åsetesretten. Forslaget må dessuten vurderes opp mot forbudet i Grunnlovens § 97 mot å gi en lov tilbakevirkende kraft. På denne bakgrunn vil Regjeringa måtte foreta en grundig vurdering av spørsmålet, og Norges Bondelag forutsetter at lovforslag vil bli sendt på høring.

Saker om odelsfrigjøring er ressurskrevende og bygger på en sammensatt og skjønnsmessig avveining. Som følge av innskrenking i kretsen av odelsberettigede mener Regjeringa at det ikke lenger vil være noe stort behov for odelsfrigjøring og forslår å oppheve ordningen.

Norges Bondelag vil på basis av et nærmere lovforslag foreta en organisasjonsmessig behandling av spørsmålet om odelskretsen bør innskrenkes og om ordningen med odelsfrigjøring bør oppheves.

12.2 Jordleie

Etter dagens regler skal avtale om jordleie inngås for minimum 10 år. Utleier kan ikke si opp slik avtale, med mindre det foreligger mislighold. Norges Bondelag mener dette har vært et positivt tiltak som har gitt større forutsigbarhet for leietaker. På den annen side gir 10-års avtalene mindre smidighet, særlig for grønt- og potetsektoren som er avhengig av vekstskifte. Det foreslås i meldinga at bindingstiden reduseres til 5 år. Videre legges det opp til en mer lempelig praktisering der det drives med vekstskifte, og i de tilfeller der eiendommen skifter eier.

Norges Bondelag støtter forslaget om å redusere leieavtalene til 5 år, og mener dette vil ivareta hensynet til forutsigbarhet og smidighet.

12.3 Jordlovens delingsforbud

For å legge til rette for større omsetning av tilleggsjord og skog foreslår Regjeringa å liberalisere delingsforbudet i jordloven. Norges Bondelag har tidligere (høring i 2005) gitt uttrykk for at det er ønskelig med regler som åpner for at det i særlige tilfeller skal være en friere adgang til omdisponering og fradeling, for eksempel til store tomter til bolig eller næringsformål.

Hovedmålet i jordloven er å sikre dyrket mark for matproduksjon og at landbruks-eiendommene er effektive og ressurssterke enheter. Norges Bondelag mener hovedmålet fortsatt må prioriteres og ivaretas gjennom lovverket.

Fra 2001 til 2009 har leiejordandelen økt fra 27 pst. til 41 pst. Høy leieandel er et problem i forhold til usikkerhet om langsiktige investeringer i jord. **Norges Bondelag er positiv til en liberalisering av delingsforbudet slik at jord/skog kan selges som tilleggsareal til nabobruk i drift i de tilfeller hvor eiendommene har felles eiendomsgrænse i innmark/utmark.** Andelen leiejord kan dermed reduseres. Det er imidlertid nødvendig å utarbeide klare retningslinjer som sikrer en fornuftig og framtidsrettet arronderings- og bruksstruktur. Oppfølging og håndheving av retningslinjene må tillegges de lokale landbruksmyndigheter.

Vi mener derimot at en liberalisering av delingsforbudet utover formålet tilleggsjord/skog til aktive nabobruk, vil være negativt for landbruket. Det vil innebære at en går tilbake til formålet til jordloven av 1928, dvs. å gi folk som vil ha jord/skog lettere tilgang, men som ikke har som formål å drive jorda/skogen selv og bosetting på eiendommen. Aktive bønder vil i en slik sammenheng ofte tape i budkampen med økonomisk ressurssterke personer med høye inntekter og lett kapitaltilgang utenfor næringa.

En liberalisering av delingsforbudet som åpner for fradeling av f.eks. gamle setre og utmarksarealer mener vi vil føre til store negative konsekvenser for mange lokalsamfunn. Interessen for å kjøpe arealer med betydelige jakt og fiskeressurser er stor. I kampen om disse ressursene vil kapitalinteressene vinne og eiendomsretten flyttes ut av bygda/kommunen. Dette vil vanskeliggjøre en felles utnyttelse av disse ressursene gjennom lokale utmarks- og grunneierlag, og redusere både lokal næringsutvikling, lokal verdiskaping og sysselsetting. Et slikt resultat vil være i konflikt med uttalt næringspolitikk fra Regjeringa.

12.4 Meldeplikt ved salg av landbrukseiendommer.

Et forhold som ikke er berørt i meldinga, er om det bør innføres meldeplikt til naboer ved salg av landbrukseiendommer. Ved salg av konsesjonspliktige landbrukseiendommer skal myndighetene etter § 9 i konsesjonsloven blant annet vurdere om ervervet innebærer en driftsmessig god løsning, og om ervervet ivaretar hensynet til helhetlig ressursforvaltning og kulturlandskap.

Når landbrukseiendommer legges ut for salg er ofte naboer ikke i posisjon til å by, fordi selger, av ulike grunner, allerede har inngått avtale om salg uten at naboeiendommene er gjort kjent med at eiendommen skal selges. En meldeplikt ved salg av landbruks-

eiendommer vil kunne løse disse utfordringene ved at naboer vet når en naboeiendom er til salgs, og det blir mer legalt å melde sin interesse til selger for å styrke nabobruk. Kommunen som konsesjonsmyndighet vil få oversikt over hvilke alternative driftsmessige løsninger som er reelle og et bedre grunnlag for å avvise konsesjonssøknader som gir dårlige driftsmessige løsninger. En varslingsplikt vil på denne måten gi samfunnet innsikt i at det er et politisk mål å oppnå driftsmessige gode løsninger og en helhetlig ressursforvaltning.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité initiere en utredning om innføring av varslingsplikt ved salg av landbrukseiendommer for å oppnå bedre driftsmessige løsninger enn mange konsesjonspliktige salg fører til i dag.

12.5 Prisregulering av landbrukseiendommer

Den sterke prisutviklingen på landbrukseiendommer de senere år, spesielt i sentrale strøk, viser at det er grunn til både å opprettholde og praktisere priskontroll strengere og mer konsekvent fra forvaltningens side for å fremme formålet med priskontrollen. **Norges Bondelag støtter derfor Regjeringa i synet på at reglene for priskontrollen må opprettholdes.**

13 Skogbruk

Meldinga innebærer en videreføring av gjeldende skogpolitikk, samtidig som det gis klare signaler om at det skal legges til rette for økt hogst. Regjeringa uttrykker at den vil legge til rette for økt bruk av tre, økt bruk av skogråstoff til bioenergi, økt bærekraftig avvirking og uttak av biomasse, og utvikle skogbrukets infrastruktur og bygge opp skogressursene. Bærekraftig skogbruk med hogst, planting og stell er god klimapolitikk, god næringspolitikk og god miljøpolitikk.

Norges Bondelag støtter Regjeringas målsettinger om økt hogst og økt bruk av tre. Vi vil spesielt peke på viktigheten av dette også i en klimamessig sammenheng. For å nå disse målsettingene er det avgjørende at man har en god infrastruktur. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til rammebetingelser som gjør dette mulig.**

14 Kompetanse og utdanning

Landbruk er ei kunnskapsnæring, med økende krav til allsidig kompetanse. Landbruk er ikke for amatører. God landbruksfaglig kompetanse er viktig både hos den praktiske yrkesutøveren og i faglig støtteapparat, utdanning, forskning og forvaltning. For både kommende og aktive bønder er det viktig med

- god grunnutdanning i videregående skole
- fleksible muligheter til grunnutdanning for voksne
- etter- og videreutdanning
- utvikling av formelle utdanningstilbud på fagskolenivået

Det er behov for justering og utvikling av landbruksutdanningen. Både fagdepartementet og næringa må engasjere seg i utdanningsprogram naturbruk i videregående skole, på

Vår dato
05.01.2012

Vår referanse
10/00333-19

---

fagskolenivået og i høyere utdanning. Det er også behov for økt rekruttering til all landbruksutdanning og grunnlaget må legges i ungdomsskolen. Norges Bondelag er tilfreds med at Landbruks- og matdepartementet vil ta et særlig ansvar for å utrede sektorens kompetansebehov og formidle disse til Kunnskapsdepartementet og utdanningsinstitusjonene.

De faglige rådene skal sikre et tett samarbeid mellom utdanningsmyndighetene og arbeidslivet. Landbrukets organisasjoner har til nå ikke fått plass i faglig råd for naturbruk. Ut fra hensikten med rådene er dette en svakhet fordi:

- yrkesutøvere i norsk landbruk er selvstendig næringsdrivende bønder og får grunnutdanning gjennom landbruksutdanning i videregående skole
- innenfor utdanningsprogram naturbruk, er landbruk den største yrkesutdanningen samler mer enn halvparten av alle yrkesfagelever i naturbruk. Majoriteten av disse elevene skal etter hvert bli selvstendig næringsdrivende bønder.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til å gi landbruksnæringa mulighet å delta i utviklingen av landbruksutdanningen i videregående skole gjennom direkte representasjon i faglig råd for naturbruk når de faglige rådene skal oppnevnes på nytt våren 2012.

15 Forenkling og forvaltning

Norges Bondelag vil understreke at Norge er et land med mange ulike eksterne rammebetingelser. De overordnede målene for landbruks- og matpolitikken gjør det nødvendig med et omfattende virkemiddelapparat. Samtidig mener vi at virkemidlene ikke trenger gjøres mer kompliserte enn nødvendig for å nå de landbrukspolitiske målene. Vi vil poengtere at de tunge direktetilskuddene som ligger på post 74 og utgjør størstedelen av landbruksstøtten er ordninger som er enkle å forvalte og enkel å forstå av bøndene.

16 Avslutning

Norges Bondelag forutsetter at den nye landbruks- og matmeldinga får en grundig politisk behandling i Stortingets næringskomité og senere i Stortinget. Det er en klar fordel om meldingen er ferdigbehandlet før vårens jordbruksoppgjør. Førrige landbruksmelding, St. meld. nr. 14 (1999-2000), fikk bred politisk tilslutning. Dette har vært en fordel for næringa under ulike politiske styringsregimer. Vi ønsker også bred politisk oppslutning om sentrale målsettinger for norsk landbruk i kommende melding, og ser fram til god dialog med Stortingets næringskomité i behandlingsprosessen.

Med vennlig hilsen

Nils T. Bjørke

Per Skorge